

Олександр МАЛІЄНКО,
кандидат у майстри спорту з шахів

Із фаворитів – у претенденти

На турнірі в Лондоні визначився суперник чемпіона світу з шахів Вішванатана Ананда. Претендентом на світову корону став 22-річний норвезький гросмейстер, володар найвищого за історію древньої гри рейтингу Магнус Карлсен.

42

Плюси і мінуси формату

Після різних формул розіграшу звання чемпіона світу, які з подачі президента ФІДЕ Кірсана Ілюмжинова практикувалися наприкінці минулого й на початку нинішнього століття, відновилися традиційні матчі на першість світу. А от експерименти з визначенням претендента на корону тривають. У минулому циклі відбулися, як у старі часи, матчі претендентів, щоправда, значно коротші: по чотири партії у чвертьфіналі та півфіналі й шість партій у фіналі. Нині ж проведено двоколовий турнір претендентів за участю восьми провідних гросмейстерів світу, один із котрих і здобув право на двобій із королем шахів.

Що краще для відбірного етапу світової першості: турнір чи матч? Однозначну відповідь дати важко, погляди гросмейстерів тут не збігаються. Гаррі Каспаров, наприклад, віддає перевагу матчам. Але в сучасних коротких матчах є велика ймовірність нічийного результату, тоді в наступне коло виходить той, хто на тай-брейку краще проявить себе в іншому жанрі – швидких шахах. Між іншим, майстри швидкої і блискавичної гри й вибудовували ігрову стратегію так, щоб вистояти в основних партіях і взяти гору в додаткових. Карлсен навіть відмовився від участі в попередньому циклі, невдоволений його форматом. А на відновлення більш об'єктивних тривалих претендентських матчів сподіватися не доводиться – надто багато коштів, за сучасними мірками, потрібно на їх проведення.

З погляду об'єктивності результатів, має недоліки й турнір. Скажімо, на фініші комусь доводиться грати

з тими, хто претендує на загальний успіх і бореться до останнього, а хтось зустрічається з шахістами, що вже втратили свої шанси й не мають особливої мотивації до боротьби. Але, як визнає Каспаров, «багатьом шанувальникам шахів подобаються драматизм і гострі відчуття, які може забезпечити турнірний формат».

Щоправда, особливої інтриги на турнірі в Лондоні не очікувалося. На сучасних відповідальних змаганнях найвищого рівня зазвичай багато поєдинків завершуються внічию. У згаданих матчах претендентів, наприклад, з тридцяти основних партій лише три завершилися перемогою однієї зі сторін. Мало хто сумнівався й у тому, що єдину візу на матч за корону отримає Карлсен, котрий останніми роками вигравав усі турніри й перевищив більш ніж на двадцять пунктів попередній рейтинговий рекорд, установленний Каспаровим.

Проте гравці спростували такі прогнози. Тренер 13-го чемпіона світу Олександр Нікітін вважає турнір «найдивовижнішим і найзахопливішим в історії сучасних шахів». Схожу оцінку дав змаганням й Ананд, а спортивні оглядачі назвали його «турніром десятиліття». Детективний сюжет турніру тримав у напруженні шанувальників шахів до останньої хвилини боротьби. Це був справжній спектакль, у якому вирували пристрасі, злилися воедино драма й комедія, сльози і сміх... А головним «інтриганою» турніру став єдиний представник України львів'янин Василь Іванчук.

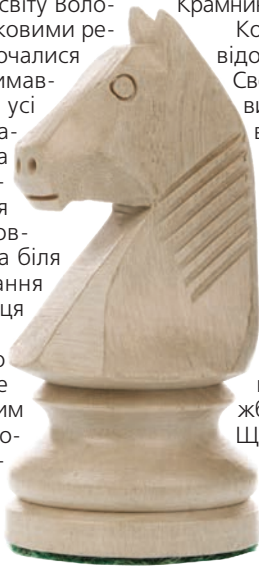
Гаррі Каспаров: усе залежало від Іванчука

У першому колі ще не сталося нічого несподіваного. Після семи турів турнірну таблицю разом із Карлсеном очолював третій за рейтингом у турнірі й світі вірменський гросмейстер Левон Аронян. Найближчі переслідувачі – російські гросмейстери экс-чемпіон світу Володимир Крамник і Петро Свідлер – з 50-відсотковими результатами відставали на три очки. Та потім почалися несподіванки. Попри те, що Аронян, не витримавши напруження, програв три партії і втратив усі шанси на перше місце, становище лідера залишалося досить хитким. Виграючи партію за партією, до нього впритул наблизився Крамник. А в 12-му турі сталася головна сенсація змагання, після якої варто було б безкоштовно роздавати валідол усім уболівальникам, а біля турнірного приміщення забезпечити чергування «швидкої допомоги» (чи як там називається ця служба у Великій Британії?).

У тому турі Карлсен зустрівся з Іванчуком. До цього львів'янин програв чотири партії й лише завдяки єдиній перемозі над азербайджанським гросмейстером Теймуром Раджабовим зміг покинути останнє місце. Василь кілька разів за-

стосував несподівані дебюти, яких майже ніколи не буває в практиці провідних сучасних гросмейстерів, і ледь не щоразу потрапляв у сильний цейтнот, що й ставало причиною поразок. При цьому в першому колі він змусив і Карлсена, і Крамника добряче постаратися, щоб звести гру до нічиїх.

Коментуючи в прямому ефірі згаданий поєдинок, відомий шаховий теоретик гросмейстер Євгеній Швешніков сказав: «Я вважаю, що в цьому турнірі виграти в Карлсена здатний тільки Іванчук». Норвежець кілька турнірів поспіль провів без жодної поразки, і кожну його невдачу вже давно порівнюють до сенсації. Коментатор ніби у воду дивився. Хоча Іванчук мав чорні фігури, він не тільки досить легко вирівняв позицію, а й заволодів ініціативою і в ендшпілі невелику перевагу поступово довів до перемоги. По суті, виграв партію у стилі самого Карлсена. А реакція переможеного, за свідченням одного з журналістів, була така: «Норвезький самородок зі всієї сили гепнув ногою у двері, через натовп журналістів жбурнув пальто на стільці й ледве не заплакав». Що ж, в одну мить стала майже нездійсненною його мрія зіграти наступний матч за світову ко-

Шаховий конкурс «Королева»

Конкурс з розв'язування шахових композицій, започаткований редакцією журналу Верховної Ради «Віче» (див. «Віче» № 5 за 2013 р.) та чемпіонкою світу Анною Ушеніною, триває. Нагадаємо нашим читачам його умови: у десяти номерах часопису публікуватимуться десять завдань (20 позицій – по дві в журналі), за розв'язання яких, залежно від складності, нараховуватиметься певна кількість балів. Три переможці конкурсу, котрі наберуть найбільшу суму балів, будуть нагороджені призами. Крім того, 10 найкращих учасників матимуть можливість зустрітися з чемпіонкою світу в сеансі одночасної гри. Сьогодні публікуємо третє завдання.

Третій тур

№ 5

Виграш

№ 6

Мат за два ходи

За правильне розв'язання кожної позиції (потрібно вказати основний варіант етуду й перший хід задачі) учасникам нараховується по два бали. Відповіді на завдання з позначкою «Королева» надсилайте до 15 червня ц. р. поштою чи факсом або на вказані електронні адреси.

Деякі учасники конкурсу запитують, чи можна надсилати відповіді після вказаного терміну. Як виняток, приймаємо їх до публікації розв'язків, що плануємо зробити після п'ятого й десятого турів, але за рівної кількості балів перевагу матимуть учасники, котрі відповіді надіслали раніше.

рону, бо водночас Крамник виграв у Ароняна й став одноосібним лідером.

А в наступному турі той-таки Карлсен уже подитячому радів своїй перемозі чорним кольором над Раджабовим, що дала йому змогу зрівнятися з Крамником. Якщо вони так і фінішують із рівним рахунком, то перше місце посяде Карлсен завдяки більшій кількості перемог, що передбачено додатковими показниками. Але обом лідерам іще належало пройти випробування останнім туром.

Тепер Крамник мав грати з українським гросмейстером. Напередодні Каспаров попередив, що «все залежатиме від Іванчука», котрий, на його думку, «зіграє добре». Так і сталося, після чого заключний тур дістав промовисту назву – «Драма Крамника». Росіянин обрав чорними досить ненадійний дебют, який коментатори назвуть його головною помилкою. Але ж він не міг знати, що його задовольнятиме нічия, бо головний конкурент удруге програє, та ще й білими фігурами! Тому Крамник вирішив ризикнути, щоб у разі потреби залишалася бодай якась можливість боротися за перемогу.

Коли ж Крамник побачив, що Свідлер змусив норвежця зупинити годинника, а самому вперше в турнірі доводиться здаватись, у його очі, за переказами очевидців, неможливо було дивитися. Бо 37-річний гросмейстер, котрий свого часу відібрав чемпіонський титул у самого Каспарова, зробив усе для перемоги (яку заслужував своєю потужною підготовкою та грою) і ледь не власноруч віддав її молодому щасливикові.

«Монстр» проти «тигра»

Звісно, Крамник заслуговує на співчуття. До речі, його висловив і Ананд. Однак матч на першість світу за участю Карлсена загалом викликає більше зацікавленості в шаховій спільноті. Раніше Ананд уже грав матч із Крамником і здобув перемогу. Карлсен – суперник новий, якого й без чемпіонського титулу визнають найсильнішим шахістом планети і називають генієм. Він має цілу низку історичних рекордів: у наймолодшому віці очолив рейтинг-лист ФІДЕ, потім підняв «рейтингову планку» на найбільшу висоту, до того ж у такому віці досі ніхто не вигравав стільки супертурнірів.

Фахівців дивує, як узагалі міг з'явитися цей феномен у не шаховій країні. Виявляється, унікальний природний талант здатний пробити дорогу й без шахового середовища, відповідної школи та кваліфікованих тренерів. Ананд теж у дитячі роки не мав умов для шахової підготовки, але його талант розквітнув після переїзду до Іспанії.

Під час поїздок юного Карлсена на турніри до Росії відомих тренерів просто вразили його здатність засвоювати великий обсяг знань («він вбирає інформацію, мов комп'ютер»), унікальне відчуття позиції («позиційний талант у Магнуса на рівні Петросяна чи Карпова»), запрограмованість на перемогу («це шахова машина для досягнення результату»). Пізніше, коли ця запрограмованість утілюватиметься в дедалі більші суми набраних очок, його називатимуть «монстром» за вміння невблаганно долати відчайдушний опір суперників.

Грізними прізвиськами «вдостоювали» й Ананда. Часто його називають «тигр із Мадраса», звідки він родом. Щоправда, на одному з останніх турнірів, де індійський шахіст виступив не зовсім успішно, хтось назвав його «Шарханом». Натяк прозорий, однак Ананд уже не раз доводив, що у вирішальний момент може зібратися й зробити вдалий стрибок. Тому матч на першість світу, запланований на листопад нинішнього року, обіцяє бути захопливим.